

skab om den antikke verden, tekstiler og dragt indbefattet! Dele af teksten er derfor præget af svensk tekstilforsknings kundskabshistorie og vanetænkning snarere end opdateret viden. Der er ingen forsøg på diskussion, eller på at tolke meningsindholdet i Osebergfundets tekstiler.

Anna M. Rosenqvists kapitel 4, *Analysen av Osebergtekstiler*, er et genoptryk, men løftes af en serie nyoptagne fotos af høj kvalitet, der ledsager beskrivelserne af de forskellige typer uldstoffer. Billederne giver en visuel dimension til Rosenqvists grupper, og skaber grundlag for en nuanceret typebeskrivelse der imødekommer dagens tekstilforsknings behov.

Kapitel 5, *Brukstekstilene*, er forfattet af Anne Stine Ingstad, som starter med at give læseren et overblik over materialet, gennemgår tekstilerne med udgangspunkt i en række tekniske elementer, og diskuterer hvor mange forskellige stoffer der er tale om. I afsnittet *Import eller hjemmeindustri* gennemgår Ingstad de vigtigste stof typer, især de fine krystalkipervævninger. De sidstnævnte foreslår hun fremstillet i Mesopotamien, og transporteret til Norge via Birka. Dermed leverer hun et nyt indlæg i en diskussion der blev påbegyndt af Agnes Geijer i 1938, og som har involveret en lang række nordiske tekstilforskere, deriblandt anmelderen. Mange forskellige oprindelsessteder har været foreslået, som Frisland, Syrien, de Britiske Øer og Vestnorge. Ingstads vægtigste argument er at et af Osebergstofferne skal være af mohair. I det afsluttende afsnit diskuterer Ingstad de enkelte stoftypers funktion, som sengeudstyr, dragtdele, telt, sejl og kalfatring. Kapitlet afsluttes med et katalog i tabelform. Den yngste reference i Ingstads tekst er fra 1987, hvor manuskriptet formentlig er afsluttet. Ingstads kapitel har svagheder, og bygger på et kundskabsniveau der er forældet idag, men er ikke desto mindre på mange måder et af bogens bedste. Det er læservenligt, let at orientere sig i, og ud over at beskrive de fundne tekstiler og et passende udvalg af komparativt materiale tager Ingstad afsæt i andre forskeres arbejde og diskuterer stoffernes antal, proveniens, funktion og meningsindhold.

Redaktionen har haft en vanskelig opgave med at få bidrag af vidt forskellig alder til at gå op i en samlet helhed. Desværre må det siges at

det ikke er lykkedes alt for godt. Bogen er ikke læservenlig. Det er svært at få overblik over materialet, de mange individuelle kataloger med forskellige standarder er ikke megen hjælp. Det er også svært at gennemskue hvilken logik der ligger til grund for illustrationerne. Prioriteringen mellem gamle og nye billeder er uklar, og alt for mange gengives alt for små. Fotos er ofte uden målestok, deres ophav angives langtfra altid. Derimod er det værdifuldt at *dato* for afbildningen i mange tilfælde nævnes. Der er mange fejl i referencerne, både i teksten (hvor sidetal aldrig opgives) og i litteraturlisten. Det er ærgerligt, ikke mindst i betragtning af at redaktionen må have haft næsten ti år til den afsluttende finpudsning.

Ikke desto mindre må publikationen af Osebergtextilerne hilses varmt velkommen. Den er den første samlede publikation af det rigeste fund af arkæologiske tekstiler i Skandinavien. Dermed er den prædestineret til at være et referenceværk, for arkæologer, andre vikingetidsforskere, tekstil- og dragtforskere, og ikke at forlemme en lang række interessegrupper. Bogens udgivelse åbner også for at andre forskere end forfatterstafetten kan få tilgang det unikke materiale. Arkæologien og tekstilforskningen stiller idag mange andre spørgsmål end de fem forfattere, og har en lang række nye metoder til rådighed. Derfor er dette måske udgivelsens aller vigtigste resultat.

Lise Bender Jørgensen

Institutt for arkeologi & religionsvitenskap

NTNU

NO-7491 Trondheim

Norge

lise.bender@hf.ntnu.no

Birgitta Linderöth Wallace, *Westward Vikings: the saga of L'Anse aux Meadows*. Historic Sites Association of Newfoundland and Labrador, St. John's, 2006. 127 s. ISBN 0-919735-09-6.

Upptäckten av Nordamerika utgjorde den sista etappen av den gradvisa vikingatida expansionen allt längre västerut över Nordatlanten. Färderna till den Nya Världen för 1000 år sedan är

en historisk realitet. Brottstycken av minnena från dem har bevarats – i mer eller mindre förvanskad form – i isländska källor, främst *Grönlänningasagan* och *Erik Rödes saga*. Arkeologiska vittnesbörd har vi från L'Anse aux Meadows på Newfoundland's nordspets vid Kanadas östkust.

Den svensk-kanadensiska arkeologen Birgitta Linderoth Wallace är författare till den rikt illustrerade *Westward Vikings*. Någon person mer skickad för att skriva om utgrävningarna vid L'Anse aux Meadows är svårt att tänka sig. Wallace har arbetat med L'Anse aux Meadows ända sedan 1964. Tidigare har hon skrivit ett betydande antal vetenskapliga artiklar om platsen och dess koppling till vikingafärderna till Nordamerika. Det är emellertid första gången som hon står som författare till en monografi, vilken dessutom av allt att döma också är tänkt att rikta sig till en bredare publik. En ny monografi om L'Anse aux Meadows är behövlig. Någon sådan har nämligen inte skrivits sedan den andra upplagan av Anne Stine Ingstads *The Norse discovery of America*, vol. 1, kom ut 1985, fastän flera viktiga nya studier har gjorts sedan dess.

L'Anse aux Meadows upptäcktes 1960 av den norske juristen, äventyraren och författaren Helge Ingstad (1899–2001). Hans hustru, arkeologen Anne Stine Ingstad (1918–97), ledde de inledande arkeologiska undersökningarna av platsen. Ganska snart kunde man fastslå att fynden var vikingatida och härrörde från nordbor.

Wallace redogör i boken ganska ingående för lämningarna på platsen, som upptagits på UNESCO:s världsarvslista. De består av åtta byggnader fördelade på tre huskomplex, med en hallbyggnad i varje, samt en smedja för järnbearbetning. Husen var byggda av grästorv med en bärande stomme av timmer och var upp till 25 meter långa. Försök att funktionsbestämma ytorna i husen indikerar att nära hälften av ytan var avsedd för lager och verkstäder.

Fynden visar entydigt, vilket Wallace betonar, att L'Anse aux Meadows var ett basläger där man lagrade varor, reparerade skepp och övervintrade. Platsen var en mellanstation på vägen mellan Island/Grönland och Vinland, den sydligaste del av Nordamerika som nordborna nådde, där det fanns åtråvärda resurser såsom vilda druvor (*Vitis riparia*) och ädelträ. Nordborna

delade in Nordamerika i tre huvudregioner: tundraområdena längst i norr kallades för *Helluland* (»stenhällslandet»), barrskogsområdena söder därom för *Markland* (»skoglandet») och lövskogsområdena längst i söder för *Vinland* (»vindrurnas land»).

Wallace visar att L'Anse aux Meadows fungerade som en utgångspunkt för färder till lövskogsområdet vid södra delen av S:t Lawrencebukten. Samtidigt menar hon att även norra Newfoundland räknades till Vinland. Det påståendet tyder på en bristande förståelse av den medeltida nordiska geografiska föreställningsvärlden. Källorna som hon citerar talar om att »länderna» (regionerna) i Nordamerika döptes efter sina naturresurser. Det finns (eller fanns) inga likheter mellan norra Newfoundland's karga barrskogsvegetation och södra S:t Lawrencebuktens frodiga lövskogar. För de läsare som vill förstå nordbornas geografiska syn på Nordamerika rekommenderas Gísli Sigurðsson's bok *The Medieval Icelandic saga and oral tradition* (Cambridge 2004), vilken Wallace inkluderar i sin litteraturförteckning men uppenbart inte brukar. Även om L'Anse aux Meadows knappast kan ha legat i den region som inkluderades i begreppet Vinland har Wallace förmodligen träffande rätt i att L'Anse aux Meadows var »the gateway to Vinland».

Hur länge fungerade då platsen som en bas för utforskandet av främmande kuster och exploateringen av nordamerikanska naturresurser? Wallace ger inget definitivt svar, men visar att det inte var någon lång tid. Kol-14-dateringarna koncentrerar sig mellan 990 och 1030. Avfallshögarna är så små att platsen knappast kan ha varit bebodd mer än ett tiotal år inom det intervallet. På grundval av boendeytan i husen beräknar Wallace att upp till 70–100 personer uppehållit sig på platsen åt gången. Föremålsfynden är få: en ringnål i brons, en glaspärla, några sybehör och en sländtrissa. Däremot finns det rika vittnesbörd i form av hyvelspån, träbitar, repstumpar, slagg och skeppsnitar om vilka aktiviteter som försiggått. Verksamheten var centrerad kring skeppsunderhåll. Arkeologerna har även funnit nötter och trä från det vita amerikanska valnötsträdet (*Juglans cinerea*), vilket aldrig vuxit på Newfoundland, utan har sin

nordgräns i den vilda vindruvans trakter i södra delen av S:t Lawrence-bukten.

Wallace vill förklara platsens övergivande och, i ett bredare perspektiv, övergivandet av försöket att kolonisera Nordamerika, i institutionella termer. Företaget skulle ha varit alltför arbetsintensivt och ekonomiskt olönsamt med tanke på nordbornas ringa antal på Grönland och det långa avståndet till Island. Detta är inte rätt plats att föra polemik mot detta, men jag menar att man nog bör lägga mer vikt vid den förklaring som de medeltida sagorna ger. Konflikter med en talrik indianbefolkning hindrade nordborna att slå sig ned permanent.

Westward Vikings är tematiskt disponerad. Vi får en noggrann genomgång av lämningarna och deras kontext. Wallace beskriver också paleobotaniska och paleoklimatologiska aspekter av fynden, liksom de olika ursprungsbefolkningar som levt i området. Kopplingen mellan de arkeologiska fynden och sagorna diskuteras ingående. Ibland kan man möjligen skönja en alltför god vilja att harmonisera de olika källtyperna. De arkeologiska metoder och hjälpvetenskaper som har utnyttjats i analysen av fynden presenteras och förklaras pedagogiskt för läsaren. Det är måhända irriterande för fackarkeologen, men hjälper en bredare publik att få full behållning av boken. Den tematiskt indelade litteraturförteckningen på slutet är föredömlig och utförlig.

Som redan nämnts är *Westward Vikings* rikt illustrerad med kartor, fotografier och teckningar. De sistnämnda är dock av en sådan abstrakt karaktär att de knappast passar in i en bok som denna. Fotografierna är tyvärr i många fall rätt dåliga och grovkorniga. De beror emellertid knappast på reproduktionen, utan på att det är fråga om gamla, bleknade färgfotografier. Gällande illustrationerna har jag dock en mera allvarlig anmärkning: det saknas en karta som visar fyndplatsen i sin helhet och byggnadernas fördelning över den! (Undantaget är en karta över urbefolkningens boplatser vid L'Anse aux Meadows på s. 88 som grovt även märker ut de norröna huskomplexen.) Detta trots att boken innehåller bra kartor över varje enskilt huskomplex, och att Wallace i andra sammanhang alltid har publicerat en bra och detaljerad karta över hela fyndplatsen. En mindre anmärkning kan resas mot

den karta över vikingatida segelrutter som finns i boken. Exempelvis saknas ruten till Bjarmaland vid Vita Havet.

Trots dessa påpekanden har Wallace med *Westward Vikings* åstadkommit en värdefull översikt över de fascinerande lämningarna av den hittills enda kända och utgrävda vikingatida nordiska bosättningen i Nordamerika. Hon har dessutom åstadkommit en bok som både forskaren och lekmannen har behållning av. *Westward Vikings* kan med fördel läsas såväl av den som vill få en ingång till de så kallade Vínlandsfärderna som av den som mer allmänt är intresserad av vikingatid och tidig medeltid.

Fredrik Charpentier Ljungqvist

Historiska institutionen

Stockholms universitet

SE-106 91 Stockholm

fredrik.c.l@historia.su.se

Inga-Maria Mulk & Tim Bayliss-Smith, *Rock Art and Sami Sacred Geography in Badjelánnda, Laponia, Sweden. Sailing Boats, Anthropomorphs and Reindeer*. Archaeology and Environment 22. Institutionen för arkeologi, Umeå universitet. 150 s. ISBN 91-86438-32-8.

Hällristningslokalen i Badjelánnda är unik i skandinaviskt sammanhang. Den skiljer sig från andra kända hällkonstlokaler både i ikonografi och topografi, men framförallt i dateringar. Samtidigt uppvisar platsen klara likheter med andra sakrala platser från samisk kultur. Inga-Maria Mulk och Tim Bayliss-Smith placerar platsen med rätta i en samisk kontext, utifrån vilken både bilderna och platsens topografi ges en mening.

Författarna anser att man kan dela in hällristningsfältet i tre olika användningsperioder. Figurerna under den äldsta perioden, som sträcker sig mellan bronsålder och yngre järnålder (dock inte vikingatid) består av svagt ristade tvåbenta figurer. De finns på flera mindre fält varav ett ligger intill ett asbestbrott. Asbest användes för att magra keramik under bronsålder och äldre järnålder, något som verkar upphöra kring 300 e.Kr. Just asbestkeramiken har tillskrivits